

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MICHAL BOBEK
esitatud 6. veebruaril 2020¹

Kohtuasi C-2/19

A. P.
versus
Riigiprokuratuur

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Riigikohus (Eesti))

Eelotsusetaotlus – Raamotsus 2008/947/JSK – Tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalve – Sellise kohtuotsuse tunnustamine ja täitmise üle järelevalve teostamine, millega on mõistetud täitmisele mittepööratud karistus, kuid ilma tingimuslikke meetmeid kohaldamata

I. Sissejuhatus

1. Raamotsusega 2008/947² on loodud spetsiifiline vastastikuse tunnustamise kord selliste kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, millega määratakse tingimuslikud meetmed või alternatiivsed mõjutusvahendid. See võimaldab tingimuslike meetmete või alternatiivsete mõjutusvahendite üle järelevalve teostamise eest vastutuse ülemineku liikmesriigilt, kes tegi kohtuotsuse, millega need meetmed määrati, süüdimõistetu elukohajärgsele liikmesriigile. Raamotsuse 2008/947 artikli 1 kohaselt püütakse kõnealuse korraga „hõlbustada süüdimõistetud isikute sotsiaalset taasintegreerumist, parandada kannatanute ja avalikkuse kaitset ning hõlbustada sobivate tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite kohaldamist õigusrikkujate puhul, kes ei ela süüdimõistva otsuse teinud riigis“.

2. Käesoleval juhul palusid Läti ametiasutused Eesti ametiasutustel kohaldada seda korda kohtuotsusele, millega on mõistetud kolmeaastane vangistus, mis jäeti 3-aastase katseajaga tingimisi täitmisele pööramata, kui süüdimõistetu ei pane toime uut tahtlikku kuritegu. Selle kohtuotsusega ei nähtud aga ette ühtegi spetsiifilist tingimuslikku meetet.

3. Selles kontekstis palutakse Euroopa Kohtul otsustada raamotsuse 2008/947 vastastikuse tunnustamise korra (esemelise) kohaldamisala üle: kas seda korda peaks kohaldama ka sellise kohtuotsuse suhtes, milles on nimetatud vaid täitmisele mittepööratud karistus, kuid pole määratud ühtegi tingimuslikku meetet?

1 Algkeel: inglise.

2 Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/947/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet (ELT 2008, L 337, lk 102), muudetud redaktsioonis.

II. Õiguslik raamistik

A. Euroopa Liidu õigus

4. Raamotsuse 2008/947 põhjenduses 8 on märgitud, et „[t]äitmisele mittepööratud karistuste, tingimisi karistuste, alternatiivsete mõjutusvahendite ja tingimisi vabastamist käsitlevate otsuste vastastikuse tunnustamise ja nende üle järelevalve teostamise eesmärgiks on suurendada süüdimõistetud isiku ühiskonda taasintegreerumise võimalusi, võimaldades tal säilitada perekondlikke, keelelisi, kultuurilisi ja muid sidemeid, kuid samuti korduvkuritegevuse ärahoidmise eesmärgiga parandada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite täitmise järelevalvet, pöörates seega asjakohast tähelepanu kannatanute ja avalikkuse kaitsele.“

5. Põhjenduse 9 kohaselt „[e]ksisteerib mitmeid tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite liike, mis on erinevate liikmesriikide puhul samad ning mille järelevalvet kõik liikmesriigid on põhimõtteliselt nõus teostama. Sellist liiki meetmete ja mõjutusvahendite järelevalvet peaks olema kohustuslik, kuid kohaldada tuleks teatavaid käesolevas raamotsuses sätestatud erandeid. Liikmesriigid võivad teha avalduse, et nad on samuti nõus teostama muude tingimuslike meetmete ja/või muude alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet“.

6. Raamotsuse 2008/947 artiklis 1 on määratletud selle õigusakti eesmärgid ja reguleerimisala:

„1. Raamotsusega püütakse hõlbustada süüdimõistetud isikute sotsiaalset taasintegreerumist, parandada kannatanute ja avalikkuse kaitset ning hõlbustada sobivate tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite kohaldamist õigusrikkujate puhul, kes ei ela süüdimõistva otsuse teinud riigis. Nende eesmärkide saavutamiseks sätestatakse käesolevas raamotsuses eeskirjad, mille kohaselt liikmesriik, mis ei ole isiku süüdi mõistnud liikmesriik, tunnustab kohtuotsuseid ja vajadusel vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevaid otsuseid ning teostab kohtuotsuse alusel määratud tingimuslike meetmete või sellises kohtuotsuses sisalduvate alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet ning võtab vastu kõik muud selle kohtuotsusega seotud otsused, kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti.

2. Käesolevat raamotsust kohaldatakse üksnes:

(a) kohtuotsuste ja vajadusel vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste tunnustamise suhtes;

(b) tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalve eest vastutuse ülevõtmise suhtes;

(c) kõigi muude punktidega a ja b seotud otsuste suhtes,

nagu on ette nähtud ja sätestatud käesolevas raamotsuses.

[...]“.

7. Artiklis 2 on määratletud järgmised mõisted:

„[...]“

1. „kohtuotsus“ – otsuse teinud riigi kohtu lõplik otsus või korraldus, millega tuvastatakse, et füüsiline isik on toime pannud kuriteo, ja määratakse:

- (a) vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav meede, kui selle kohtuotsuse alusel või sellest tuleneva vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitleva otsusega on toimunud tingimisi vabastamine;
- (b) täitmisele mittepööratud karistus;
- (c) tingimisi karistus;
- (d) alternatiivne mõjutusvahend;

2. „täitmisele mittepööratud karistus“ – vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav meede, mille täitmisele pööramine on karistuse mõistmise ajal tingimisi osaliselt või täielikult peatatud ning on määratud üks või mitu tingimuslikku meetet. Sellised tingimuslikud meetmed võivad olla lisatud kohtuotsusele või olla kindlaks määratud vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevas eraldi otsuses, mille on teinud pädev asutus;

3. „tingimisi karistus“ – kohtuotsus, millega tingimisi lükatakse edasi karistuse kohaldamine ning millega määratakse üks või mitu tingimuslikku meetet või millega määratakse vabadusekaotusliku karistuse või vabadust piirava meetme asemel üks või mitu tingimuslikku meetet. Sellised tingimuslikud meetmed võivad olla lisatud kohtuotsusele või olla kindlaks määratud vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevas eraldi otsuses, mille on teinud pädev asutus;

[...]

5. „vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlev otsus“ – kohtuotsus või sellise kohtuotsuse alusel riigi pädeva asutuse tehtud lõplik otsus, millega:

- (a) määratakse tingimisi vabastamine või
- (b) määratakse tingimuslikud meetmed;

[...]

7. „tingimuslikud meetmed“ – pädeva asutuse poolt määratud kohustused ja juhised, mis otsuse teinud riigi siseriiklike õigusaktide kohaselt kehtestatakse füüsilise isiku suhtes seoses täitmisele mittepööratud karistusega, tingimisi karistuse või tingimisi vabastamisega;

[...]“.

8. Raamotsuse 2008/947 artikli 4 lõike 1 punktides a–k on loetletud raamotsuse kohaldamisalasse kuuluvate tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite erinevad liigid. Artikli 4 lõike 2 kohaselt teavitab iga liikmesriik nõukogu peasekretariaati sellest, milliste tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet ta on lisaks artikli 4 lõikes 1 osutatutele valmis teostama.

9. Artikkel 14 „Kõigi edasiste otsuste vastuvõtmise pädevus ja kohaldatav õigus“ näeb ette:

„1. Täidesaatva riigi pädeva asutuse pädevusse kuulub kõigi täitmisele mittepööratud karistuse, tingimisi vabastamise, tingimisi karistuse ja alternatiivse mõjutusvahendiga seotud edasiste otsuste vastuvõtmine, eelkõige tingimusliku meetme või alternatiivse mõjutusvahendi mittetäitmise korral või kui süüdimõistetud isik paneb toime uue kuriteo.

Selliste edasiste otsuste alla kuulub eelkõige:

- (a) tingimusliku meetme või alternatiivse mõjutusvahendiga seotud kohustuste või juhiste muutmine või tingimisi karistuse kestuse muutmine;
- (b) kohtuotsuse täitmise peatamise tühistamine või tingimisi vabastamist käsitleva otsuse tühistamine ja
- (c) alternatiivse mõjutusvahendi või tingimisi karistuse korral vabadusekaotusliku karistuse või vabadust piirava meetme määramine.

2. Lõike 1 kohaselt võetud otsuste ning kohtuotsuse kõigi edasiste tagajärgede, sealhulgas vajadusel vabadusekaotusliku karistuse või vabadust piirava meetme täitmisele pööramise ja vajadusel kohandamise suhtes kohaldatakse täidesaatva riigi õigusakte.

[...]“.

B. Eesti õigus

10. Vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 508⁵⁷ on kohtuotsuse tunnustamine ja määratud järelevalve teostamine selle jaotise kohaselt lubatud üksnes selliste tingimuslike meetmete või alternatiivse mõjutusvahendi suhtes, mis vastavad raamotsuse 2008/947 artikli 4 lõikes 1 toodud loetelule.

III. Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

11. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa (Rīa linna Latgale piirkonnakohtus, Lāti) 24. jaanuari 2017. aasta otsusega tunnustati põhikohtuasja kaebaja Lāti karistusseadustiku (Krimināllikums) § 20 lõike 4 ja § 195 lõike 3 järgi sūūdi kuritegelikul teel saadud rahaliste vahendite legaliseerimise toetamises suures ulatuses (edaspidi „vaidlusalune kohtuotsus“). Kaebajale mõisteti kolmeaastane vangistus, mis jäeti 3-aastase katseajaga tingimisi täitmisele pööramata, kui ta ei pane katseajal toime uut tahtlikku kuritegu.

12. Lāti ametiasutused palusid Eesti Vabariigi ametiasutustel tunnustada ja täita vaidlusalust kohtuotsust Eestis.

13. Harju Maakohtu (Eesti) 16. veebruari 2018. aasta määrusega tunnustati vaidlusaluse kohtuotsuse täitmine Eestis lubatavaks. Riigiprokurör leidis, et vaidlusaluse kohtuotsuse tunnustamiseks puudub õiguslik alus. Harju Maakohus ei nõustunud sellega, leides, et vaidlusaluse kohtuotsuse tunnustamist ei takista asjaolu, et ühtegi tingimuslikku meedet või alternatiivset mõjutusvahendit ei ole määratud. Ta viitas raamotsuse 2008/947 artiklile 14, mille kohaselt on täidesaatva riigi pädev asutus õigustatud vastu võtma kõigi täitmisele mittepööratud karistustega seotud edasisi otsuseid muu hulgas juhul, kui süüdimõistetud paneb katseajal toime uue kuriteo. Kuigi süüdimõistetule ei ole määratud ühtegi tingimuslikku meedet või alternatiivset mõjutusvahendit, on vaidlusalune otsus seotud katseajaga, mis veel kestab.

14. Tallinna Ringkonnakohtu (Eesti) 21. märtsi 2018. aasta määrusega jäeti maakohtu määрус muutmata.

15. Põhikohtuasja kaebaja esitas selle määruse peale Riigikohtule (Eesti) määruskaebuse, paludes tühistada mõlemad määrused ja jätta vaidlusalune kohtuotsus tunnustamata. Tema hinnangul ei kohaldata vaidlusaluse kohtuotsusega ühtegi kriminaalmenetluse seadustiku §-s 508⁵⁷ esitatud ammendavas loetelus nimetatud meedet. Kui teise liikmesriigi süüdimõistvas kohtuotsuses pole isiku suhtes sellest loetelust ühtegi tingimuslikku meedet või alternatiivset mõjutusvahendit kohaldatud, pole otsuse tunnustamine võimalik.

16. Prokurör oli selle seisukohaga nõus ning kordas veel kord, et vaidlusaluse otsuse tunnustamiseks puudub õiguslik alus.

17. Neil asjaoludel otsustas Riigikohus (Eesti) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [raamotsusega 2008/947] on kooskõlas liikmesriigi kohtuotsuse tunnustamine ning selle täitmise üle valvamine ka juhul, kui süüdimõistetu on selle otsusega vangistusest tingimisi vabastatud³ ilma mingeid lisakohustusi panemata nii, et isiku ainus kohustus on hoiduda katseajal uue tahtliku kuriteo toimepanemisest (tegemist on karistusest tingimisi vabastamisega Eesti karistusseadustiku § 73 tähenduses)?“

18. Oma kirjalikud seisukohad esitasid Eesti, Läti ja Ungari valitsus ning Euroopa Komisjon. Kõik need menetlusosalised ning põhikohtuasja kaebaja ja Poola valitsus osalesid 14. novembril 2019 toimunud kohtuistungil.

IV. Hinnang

19. Käesolev ettepanek on struktureeritud järgmiselt. Ma alustan esitatud küsimuse vastuvõetavusega (A). Seejärel käsitlen nõudeid, millele peab vastama otsuse teinud liikmesriigi ja täidesaatva liikmesriigi vaheline teavitamine ja suhtlus (B). Lõpuks käsitlen käesoleva kohtuasja põhiküsimust, selgitades, miks minu arvates ei kuulu vaidlusalune kohtuotsus raamotsuse 2008/947 kohaldamisalasse (C).

A. Vastuvõetavus

20. Läti valitsus soovib tunnistada käesoleva eelotsuse küsimuse vastuvõetamatuks, kuna tema arvates põhineb see vaidlusaluse kohtuotsuse eesmärgi ekslikul mõistmisel. See valitsus rõhutab, et Läti õigus võimaldab täitmisele mittepööratud karistuse täitmisele pöörata mitte ainult uue *tahtliku* kuriteo, vaid mis tahes uue kuriteo toimepanemisel. Peale selle on Läti õiguses kehtestatud automaatselt ka täiendavad kohustused isikutele, kes on karistusest tingimisi vabastatud. Seega on väär arvata, et ainus süüdimõistetule pandud kohustus on mitte panna toime uut kuritegu.

21. Ma võtan teadmiseks Läti valitsuse esitatud selgitused. Ometi märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsusetaotluses selgelt, et vaidlusaluses kohtuotsuses ei ole määratud ühtegi tingimuslikku meedet. Sama nähtub ka tunnistuse – mille standardvorm on esitatud raamotsuse 2008/947 I lisas (edaspidi „I lisa tunnistus“) ning mille Läti ametiasutus oli käesoleval juhul täitnud ja mis on lisatud kohtuasja toimikusse – punkti j alapunktist 4.

3 Kohtujuristi märkus eelotsuse küsimuse ingliskeelse tõlke kohta.

22. Sellises faktiliselt selges olukorras ei kummutanud Läti valitsuse edasised selgitused mitte eelotsusetaotluse esitanud kohtu väiteid, vaid puudutasid erinevat küsimust: milline peaks olema otsuse teinud riigi ja täidesaatva riigi asutuste omavahelise teavitamise ja suhtlemise standard raamotsuse 2008/947 raames? Kas I lisa tunnistuses peab olema esitatud kogu teave? Kas täidesaatva liikmesriigi asutused peaksid ise kontrollima, kas tingimuslikud meetmed, mida ei ole I lisa tunnistuses sõnaselgelt välja toodud, võivad tegelikult olla kehtestatud otsuse teinud riigi seadusega?

23. Sõltumata sellest, kas käesolev kohtuasi on piiritletud nii, et see puudutab üksnes otsuse teinud asutuste poolse teavitamise ja nendepoolse suhtlemise standardit (B), või kas seda mõistetakse nii, et see puudutab raamotsuse 2008/947 esemelist kohaldamisala (C), ei ole mingit kahtlust, et need kaks stsenaariumi puudutavad raamotsuse 2008/947 tõlgendamist ja seega on eelotsuse küsimus vastuvõetav.

B. Teavitamise ja suhtlemise standard ja selgus

24. Sarnaselt teiste liidu õigusaktidega kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö valdkonnas on ka raamotsuse 2008/947 I lisa tunnistuses suur arv ridu ja lahtreid, mida otsuse teinud asutustel tuleb täita. Nende hulka kuulub punkt j „Andmed tingimusliku meetme (tingimuslike meetmete) või alternatiivse mõjutusvahendi (alternatiivsete mõjutusvahendite) kestuse ja laadi kohta“. Punkti j alapunktis 1 tuleb märkida „Tingimusliku meetme (tingimuslike meetmete) või alternatiivse mõjutusvahendi (alternatiivsete mõjutusvahendite) järelevalve kogukestus“. Punkti j alapunkt 4 puudutab „Tingimusliku meetme (tingimuslike meetmete) või alternatiivse mõjutusvahendi (alternatiivsete mõjutusvahendite) laadi“, ning sisaldab loetelu 12 kastikesega, millesse saab teha linnukese ning mis peamiselt kordavad raamotsuse 2008/947 artikli 4 lõikes 1 toodud loetelu ja kuhu on lisatud artikli 4 lõikele 2 vastav kastike. Otsuse teinud riigi pädeval asutusel on võimalik *märgistada üks või mitu* kastikest 12-st, sõltuvalt sellest, milline on tingimusliku meetme või alternatiivse mõjutusvahendi laad (võimalus märgistada mitu kastikest on sõnaselgelt ära toodud).

25. Käesoleva kohtuasja toimikust nähtub, et otsuse teinud riigi pädev asutus ei märgistanud *mitte ühtegi* I lisa tunnistuse punkti j alapunktis 4 toodud kastikestest, täpsustades samas punkti j alapunktis 1, et tingimusliku meetme järelevalve kogukestus on kolm aastat.

26. Kohtuistungil selgitas Läti valitsus, et viis, kuidas tema pädev asutus käesolevas asjas toimis, vastab riigisisesele praktikale, mille kohaselt ei määrata tingimuslikke meetmeid kohtuotsuses, vaid neid kohaldatakse seaduse alusel automaatselt.⁴

27. Neil asjaoludel tekib üldine küsimus, kas kohaldatav tingimuslik meede või alternatiivne mõjutusvahend võib olla kindlaks määratud mujal kui kohtuotsuses või vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevas otsuses. Selles küsimuses analüüsin kahte tahku.

28. Ühelt poolt on kindlasti iga liikmesriigi enda otsustada, kuidas ta kujundab oma süsteemi tingimuslike meetmete määramiseks. *Riigisisesel* tasandil võib neid meetmeid kindlaks määrata kohtuotsuses eneses või pärast kohtuotsuse tegemist vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevas otsuses või koguni kohtuotsuses, milles lihtsalt viidatakse konkreetsele õigusnormile, kus on määratletud kohaldatavad tingimuslikud meetmed.

⁴ Läti valitsus viitab sellega seoses Läti karistusseadustiku (Kriminällikums) § 55 lõigetele 1, 2 ja 9 ning Läti karistuste täideviimist käsitleva seadustiku (Latvijas Sodū izpildes kodekss) §-le 155.

29. Teiselt poolt on see vabadus funktsionaalsetel ja praktilistel põhjustel mõnevõrra piiratud, kui taotletakse tingimuslike meetmete tunnustamist ja järelevalvet *Euroopa* tasandil. Kui tunnustamist raamotsuse 2008/947 alusel taotletakse teises liikmesriigis, peab edastatud dokumentidest (ja eriti I lisa tunnistusest) selgelt nähtuma⁵, milliste konkreetsete tingimuslike meetmete või alternatiivsete mõjutusvahendite üle tuleb järelevalvet teostada.

30. Tahaksin seda punkti ühemõtteliselt rõhutada: kogu vajalik teave peab sisalduma I lisa tunnistuses. Liikmesriikidevaheline õiguslane koostöö põhineb standardiseeritud ja seega lihtsustatud teabevahetusel. Täidesaatva liikmesriigi asutuste ülesanne ei ole uurida otsuse teinud liikmesriigi õiguse toimimist, et kindlaks teha või üle kontrollida erikohustusi, mida on võidud süüdimõistetule riigisisese õigusega panna, kuid mille taotluse esitanud asutus on jätnud mainimata.

31. Selles õiguslikus kontekstis ja võttes nõuetekohaselt arvesse Läti õigusakte puudutavaid Läti valitsuse selgitusi, ei saa jätta tähelepanuta, et Eesti asutused jäeti selle tingimusliku meetme osas, mille üle neil tuleb järelevalvet teostada, teataval määral teabevaakumisse. Nagu eespool tõdetud, ei märgistatud I lisa tunnistuse punkti j alapunktis 4 ühtegi konkreetset kastikest, mis eeldatavasti tähendab seda, et vaidlusaluses kohtuotsuses ei ole ette nähtud ühtegi konkreetset tingimuslikku meetet.

32. Vastuseks sellele küsimusele viitab Läti valitsus raamotsuse 2008/947 artiklile 15, mille kohaselt „[võivad o]tsuse teinud riigi pädevad asutused ja täidesaatva riigi pädevad asutused [...] omavahel konsulteerida alati, kui seda peetakse asjakohaseks, et hõlbustada käesoleva raamotsuse sujuvat ja tõhusat kohaldamist“. Läti valitsus leiab, et kui tingimuslike meetmete kohta puudub teave, tuleb täidesaatva liikmesriigi asutustel toimida sellest sättest lähtudes. Nad peaksid pöörduma otsuse teinud riigi asutuste poole, et välja selgitada, milliseid kontrollnõudeid tuleks süüdimõistetule suhtes kohaldada.

33. Nagu ka analoogsete sätete puhul kriminaalasjades tehtavat õiguslast koostööd reguleerivates muudes õigusaktides,⁶ on teabevahetus pädevate asutuste vahel kindlasti esmatähtis.⁷ Siiski tuleb igas õigusaktis kehtivaid reegleid ja eriti esitatava teabe nõutavat määra tõlgendada nii, et vajadus sellise täiendava teabevahetuse järele oleks võimalikult väike. Täiendava teabe taotlemise vajadus peaks jääma erandiks, mitte saama reegliks.⁸

34. Seega peaksid täidesaatva riigi asutused selle mõistmiseks, milliste meetmete üle tuleb järelevalvet teostada, saama tugineda I lisa tunnistuses esitatud teabele. Nende ülesanne ei ole viia läbi põhjalikku arutelu otsuse teinud riigi asutustega, et täita esitatud teabes (märkimisväärne) lünk,⁹ kuna see teave on tegelikult raamotsuse toimimise tuumaks.

5 Raamotsuse 2008/947 artikli 6 lõike 1 kohaselt peab otsuse teinud riigi pädev asutus, kui ta otsustab kasutada raamotsusega kehtestatud mehhanismi, edastama täidesaatva riigi pädevale asutusele otsuse või kõnealuse vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitleva otsuse koos I lisa tunnistusega.

6 Vt eelkõige nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK, millega muudetakse raamotsuseid 2002/584/JSK, 2005/214/JSK, 2006/783/JSK, 2008/909/JSK ning 2008/947/JSK, edendades seeläbi isikute menetlusõigusi ja tõhustades selliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist, mis tehakse, kui asjaomane isik ei viibi isiklikult kohtulikult arutelul (ELT 2009, L 81, lk 24), artikli 15 lõige 2.

7 Vt sellega seoses vahistamismäärust täitva õigusasutuse volituste kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus *Tupikas* (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 91) ja 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus *Zdziaszek* (C-271/17 PPU, EU:C:2017:629, punkt 103).

8 Vt analoogia alusel 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus *Piotrowski* (C-367/16, EU:C:2018:27, punkt 61) ja minu ettepanek kohtuasjas X (laulja suhtes tehtud Euroopa vahistamismäärus) (C-717/18, EU:C:2019:1011, punkt 80).

9 Ääremärkusena võib lisada, et riigisisese õiguse sätteid, millele Läti valitsus viitas (eespool 4. joonealuses märkuses) ja mille alusel eeldatakse, et tingimuslikud meetmed tulenevad selgelt riigisisisest õigusest, suurendavad seda ebakindlust. Läti karistuste täideviimist käsitleva seadustiku (Latvijas Sodū izpildes kodekss) §-s 155 on loetletud kuus erinevat tingimuslikku meetet. Mitu neist on siiski pigem avatud ja üldised. Et neid saaks süüdimõistetule suhtes kohaldada, peab kohus või kriminaalhooldusametnik tegema konkreetsele olukorrale vastava otsuse. Kuid kas juhul, kui meetme ja selle üle teostatava järelevalve laadi ning ehk ka kestuse osas ei ole sellist otsust tehtud, peab täidesaatva liikmesriigi kohus lihtsalt valima midagi sellest loetelust?

35. Neid asjaolusid silmas pidades saab vaid järeldada, et Läti asutuste lähenemisviisis seoses vastastikuse tunnustamise menetluse ja eelkõige I lisa tunnistuse „täitmise“ esinevad lüngad. Näib, et Läti valitsus möönis seda ka kohtuistungil.

36. Seega, kuigi teatud määral võib käesolevat kohtuasja tõepoolest pidada kohtuasjaks, mis puudutab raamotsuse 2008/947 kontekstis sobivat teavitamis- ja suhtlemisstandardit, jäävad faktid siiski sellisteks, nagu need esitas elotsusetaotluse esitanud kohus. Nimetatud kohus peab lahendama taotluse tunnustada kohtuotsust, millega on mõistetud täitmisele mittepööratud karistus, ilma esitatud dokumentides *ühtegi tingimuslikku meedet* kindlaks määramata. Nüüd asun ma käsitlema küsimust, kas see kohus on neil asjaoludel ikka kohustatud vaidlusalust kohtuotsust tunnustama.

C. Kas täitmisele pööramata jäetud karistus on tingimuslik meede?

37. Elotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas raamotsus 2008/947 on kohaldatav kohtuotsuse suhtes, millega ei määrata konkreetset tingimuslikku meedet, ja kui ainus süüdimõistetule pandud kohustus on mitte panna kolmeaastase katseaja jooksul toime uut kuritegu.

38. Selleks et teha kindlaks, kas sellist kohtuotsust, mida ma viitamise lihtsustamiseks nimetan lihtsalt täitmisele mittepööratud karistuseks, tuleb raamotsuse 2008/947 kohaselt tunnustada, analüüsin ma selle õigusakti sõnastust (1), konteksti (2) ja eesmärki (3).

1. Sõnastus

39. Alustuseks on raamotsuse 2008/947 pealkirjas selgelt märgitud, et selle õigusaktiga kehtestatakse tunnustamise kord, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet. Tegemist ei ole meetmega *iga* kohtuotsuse *üldiseks* tunnustamiseks.

40. Raamotsuse 2008/947 erinevad sissejuhatavad sätted määravad samuti selle otsuse kohaldamisala selges sõnastuses kindlaks. Kõik nad seovad tunnustamiseks esitatud kohtuotsuse või vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevad otsused asjaoluga, et sellistes otsustes peab olema määratud tingimuslik meede või alternatiivne mõjutusvahend.

41. Artikli 1 lõige 1 näeb ette, et „sätestatakse [...] eeskirjad, mille kohaselt liikmesriik, mis ei ole isiku süüdi mõistnud liikmesriik, tunnustab kohtuotsuseid *ja* vajadusel vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevaid otsuseid *ning* teostab kohtuotsuse alusel määratud tingimuslike meetmete *või* sellises kohtuotsuses sisalduvate alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet ning võtab vastu kõik muud selle kohtuotsusega seotud otsused, kui [...] ei ole sätestatud teisiti“.¹⁰

42. Sama kehtib ka raamotsuse 2008/947 artiklite 2 ja 4 sõnastuse kohta.

43. Raamotsuse 2008/947 artikli 2 lõikes 2 ja artikli 2 lõikes 3 toodud määratlused „täitmisele mittepööratud“ ja „tingimisi“ karistused eeldavad, et samal ajal võetakse üks või mitu tingimuslikku meedet, mis „võivad olla lisatud kohtuotsusele või olla kindlaks määratud vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevas eraldi otsuses, mille on teinud pädev asutus“.

44. Artikli 2 lõike 7 kohaselt on „tingimuslikud meetmed“ pädeva asutuse määratud kohustused ja juhised, mis otsuse teinud riigi õigusaktide kohaselt kehtestatakse füüsilise isiku suhtes seoses täitmisele mittepööratud karistusega, tingimisi karistuse või tingimisi vabastamisega.

¹⁰ Sidesõnade kursiiv lisatud.

45. Lisaks sisaldab artikli 4 lõige 1 loetelu tingimuslikest meetmetest, mille suhtes raamotsust 2008/947 kohaldatakse. Artikli 4 lõikes 1 sätestatud loetelu võib laiendada artikli 4 lõike 2 alusel, mille kohaselt peavad liikmesriigid nõukogu peasekretariaadile teatama, milliste tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet nad on lisaks artikli 4 lõikes 1 osutatutele valmis teostama.¹¹ Kuna Eesti ole sellekohast teadet esitanud, keskendub käesoleva kohtuasja analüüs artikli 4 lõikes 1 toodud loetelule.

46. Kõigi eespool nimetatud sätete sõnastusest nähtub selgelt, et selleks, et raamotsus 2008/947 oleks kohaldatav, peab olema tegemist kas kohtuotsusega *või* vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitleva otsusega, milles on samal ajal määratud kindlaks tingimuslik meede *või* alternatiivne mõjutusvahend. Kui esimeses osas (kohtuotsus või vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlev otsus) ja teises osas (tingimuslik meede või alternatiivne mõjutusvahend) on loogiliseks seoseks *või* (disjunktsioon), ning üldiseks seoseks mõlema osa vahel on *ja* (konjunktsioon), siis selleks, et kogu väide vastaks tõele, peavad mõlemad eeldused olema tõesed. Nii ei ole raamotsus 2008/947 selle sõnastuse põhjal ilmselgelt kohaldatav kohtuotsusele, millega on mõistetud lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus, sest selline otsus ei sisalda tingimuslikku meedet ega alternatiivset mõjutusvahendit.

47. See vahejärelendus juhatab sisse järgmise küsimuse: kas kohustust mitte panna toime uut kuritegu võib iseenesest pidada „tingimuslikuks meetmeks“ raamotsuse 2008/947 tähenduses, nagu nimelt väidab komisjon?

48. Ma leian, et selle väitega on raske nõustuda vähemalt kolmel põhjusel.

49. Esiteks ei ole kohustust mitte toime panna uut kuritegu raamotsuse 2008/947 artikli 4 lõikes 1 toodud loetelus. Lihtsalt täitmisele mittepööratud karistuse mõistmine on aga üsna levinud nähtus mitmes liikmesriigis, eriti juhtudel, mil esmakordsed rikkujad paneva toime kergemaid kuritegusid. Samal ajal nähtub raamotsuse 2008/947 põhjendusest 9, et artikli 4 lõikes 1 nimetatud tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite liigid on „erinevate liikmesriikide puhul samad“ ning „[nende] järelevalvet [on] kõik liikmesriigid [...] põhimõtteliselt nõus teostama“. See on juba silmatorkav: kas juhul, kui tingimust mitte panna kindlaksmääratud aja jooksul toime uut kuritegu tuleb pidada tõesti tingimuslikuks meetmeks, mis on „erinevate liikmesriikide puhul sama“, on võimalik, et liidu seadusandja on jätnud tähelepanuta selle olemasolu ega ole lisanud seda artikli 4 lõikes 1 sisalduvasse loetellu?

50. Teiseks väidab komisjon, et kõnealune olukord võib kuuluda artikli 4 lõike 1 punkti d kohaldamisalasse, mis puudutab „*juhise[i]d, mis on seotud käitumise, elukohta, hariduse ja koolituse, vaba aja veetmisega või mis sisaldavad kutsealal tegutsemise piiranguid või viise.*“¹²

51. See seisukoht ei veena mind. Niivõrd üldine kohustus nagu mitte toime panna uut kuritegu erineb kardinaalselt artikli 4 lõike 1 punktis d loetletud pigem spetsiifilist ja konkreetset laadi võimalikest kohustustest (elukoht, vaba aja veetmine, koolitus jne). Seda kontrasti rõhutab ka raamotsuse 2008/947 põhjendus 10, mille kohaselt „[kuuluvad n]ende tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite hulka, mille järelevalve on põhimõtteliselt kohustuslik, [...] muu hulgas korraldused, mis on seotud *käitumise* (nt kohustus lõpetada alkoholi tarbimine), elukohta (nt kohustus vahetada elukohta seoses koduvägivallaga), hariduse ja koolituse (nt kohustus läbida nn ohutu sõidukijuhtimise kursused), vaba aja veetmise (nt kohustus lõpetada teatava spordialaga tegelemine) ja kutsealal tegutsemisega (nt kohustus leida võimalus töötada erinevas töökeskkonnas).“¹³

¹¹ Raamotsuse 2008/947 artikli 6 lõige 4 sätestab, et, „[l]isaks artikli 4 lõikes 1 osutatud meetmetele ja mõjutusvahenditele sisaldab käesoleva artikli lõikes 1 osutatud tunnistus üksnes selliseid meetmeid või mõjutusvahendeid, millest täidesaatev riik on teavitanud kooskõlas artikli 4 lõikega 2“.

¹² Kohtujuristi kursiiv.

¹³ Kohtujuristi kursiiv.

52. Peale selle on komisjoni argumentide üldine loogika problemaatiline. Teatud tasemel viitab kohustus mitte panna toime uut kuritegu muidugi üldiselt teatavale käitumisele. Kuid selle loogika järgi võiks ükskõik millise artikli 4 lõikes 1 sisalduva sõna alla arvata kõik, mis on sellest sättest ja selle kontekstist välja jäetud. Miks siis mitte võtta sõna „kohustus“ ja subsumeerida „kohustus mitte panna kindlaksmääratud aja jooksul toime uut kuritegu“ mõne artikli 4 lõike 1 punkti alla, mis sisaldab sõna „kohustus“?

53. Kolmandaks märgin, et raamotsuse 2008/947 artikli 14 lõike 1 kohaselt „[kuulub t]äidesaatva riigi pädeva asutuse pädevusse [...] kõigi täitmisele mittepööratud karistuse, tingimisi vabastamise, tingimisi karistuse ja alternatiivse mõjutusvahendiga seotud edasiste otsuste vastuvõtmine, eelkõige *tingimusliku meetme või alternatiivse mõjutusvahendi mittetäitmise korral või kui süüdimõistetud isik paneb toime uue kuriteo*.“¹⁴

54. Seega eristab see säte selgelt ühelt poolt seda, kui *tingimuslikku meedet ei järgita*, ja teiselt poolt seda, kui *pannakse toime uus kuritegu*. See sõnastus näeb selgelt ette täiendava alternatiivi, mis erineb tingimusliku meetme järgimata jätmisest. Teisisõnu, kui kohustus mitte panna toime uut kuritegu oleks iseenesest tingimuslik meede, siis oleks tingimusliku meetme järgimata jätmise ja uue kuriteo toimepanemise vahel vahetegemine üleliigne.

55. Eespool analüüsitud sõnastuse nüansse arvesse võttes olen sunnitud järeldama, et raamotsus 2008/947 ei ole kohaldatav sellise kohtuotsuse suhtes, millega mõistetakse lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus, kuid ei määrata tingimuslikku meedet. Nimelt ei ole kohustus katseajal uut kuritegu mitte toime panna iseenesest tingimuslik meede.

56. Seda järeldust kinnitab veel ka kõnealuse õigusakti sisemise ja välise konteksti ja loogika analüüs, mida ma kohe käsitlen.

2. Sisemine ja väline kontekst ja loogika

57. Raamotsusega 2008/947 asendati Euroopa Nõukogu 30. novembri 1964. aasta tingimisi karistatud või tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastatud isikule käitumiskontrolli kohaldamise konventsiooni vastavad sätted.¹⁵ Nende kahe õigusakti vahelist täpset seost on selgitatud vaid asjaoludega, et esiteks, varasema konventsiooni „[on] üksnes 12 liikmesriiki [...] ratifitseerinud [...] mõnel juhul arvukate reservatsioonidega“, ja teiseks, et raamotsus 2008/947 „on tõhusam vahend, kuna selle aluseks on vastastikuse tunnustamise põhimõte ja selles osalevad kõik liikmesriigid“.¹⁶

58. Seega on varasemast konventsioonist ja selle kohaldamisalast raamotsuse 2008/947 kohaldamisala tõlgendamisel vähe kasu. Seetõttu tuleb pigem otsida juhiseid raamotsuse 2008/947 enese sisemisest loogikast (a) ja välisest kontekstist, nimelt muudest liidu õigusaktidest kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö valdkonnas (b).

a) Sisemine loogika

59. Nagu väidab sisuliselt Poola valitsus, tugineb raamotsus 2008/947 ideele, et kui süüdimõistetule ei määrata reaalselt vangistust või vabadust piiravat meedet, jättes karistuse täitmisele pööramata (või määrates tingimusliku karistuse), millega kaasneb tingimuslik meede (või alternatiivne mõjutusvahend), siis on süüdimõistetul suurem võimalus taasühiskonnastumiseks (mis aitab vältida korduvkuritegevust ja ühiskonda kuritegevuse eest kaitsta). Sellel isikul on ka võimalus minna teise

¹⁴ Kohtujuristi kursiiv.

¹⁵ Vt raamotsuse 2008/947 artikli 23 lõige 1.

¹⁶ Raamotsuse 2008/947 põhjendus 4.

liikmesriiki, kuna see riik tagab süüdimõistmisega seotud tingimuste täitmise. See riik on kas elukohaliikmesriik või muudel juhtudel teine liikmesriik, näiteks siis, kui selle isikuga sõlmitakse selles liikmesriigis tööleping, või kui ta on selles liikmesriigis seaduslikult elava isiku pereliige või kui ta soovib jätkata õpinguid või läbida koolitust selles liikmesriigis.¹⁷

60. Kokkuvõttes näib, et loogika seisneb selles, et lubada isikul liikuda isegi siis, kui on seatud võimalikud piiravad tingimused. Sellisel juhul eeldatakse, et tingimused liiguvad isikuga kaasa. Kui aga konkreetset tingimust ei ole, mis saab siis liikuda? Kui puudub konkreetne tingimuslik meede, mis peaks teise liikmesriiki liikuma, siis tähendaks isiku suhtes täidesaatvas liikmesriigis raamotsuse 2008/947 kohaldamine seda, et luuakse eelnevalt puudunud tingimused.

61. See punkt on seotud edasise struktuurilise argumendiga. Raamotsuse 2008/947 kohaldamisel tagavad teabevahetuse ja järelevalve asutused, mille liikmesriigid on raamotsuse artikli 3 alusel määranud. Need konkreetset määratud asutused mitte ainult ei vaheta üksteisega teavet, vaid tagavad ka teabevahetuse liikmesriigi institutsioonide *spetsialiseerunud ja pädevate* üksustega, kellel on suutlikkus ja eriteadmised, et kontrollida vastavust raamotsuse 2008/947 artikli 4 lõikes 1 määratletud (ammendavalt loetletud) tingimuslikele meetmetele (või artikli 4 lõike 2 alusel teatavaks tehtud meetmetele).

62. Kes valvaks aga selle üle, et süüdimõistetu ei pane toime uut kuritegu, ja kuidas? Tavaliselt on selline ülesanne igas liikmesriigis kuritegevuse ennetamise, uurimise ja menetlemise eest vastutavatel õiguskaitseorganitel. Seega oleks sellise meetme „järelevalve“ juba oma olemuselt *hajus ja üldine*, mida peavad teostama kõik liikmesriigi õiguskaitseasutused, mitte tingimata või üksnes pädevate kriminaalhooldusasutuste võrgustik.

63. See institutsionaalne vastuolu rõhutab veelgi erinevust ühelt poolt konkreetse tingimusliku meetme olemuse ja loogika ning teiselt poolt täitmisele pööramata jäetud karistusega seonduva üldise keelu vahel uut kuritegu mitte toime panna.

b) Väline kontekst

64. Vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mis on Euroopa Liidus kriminaalasjades tehtava õigusala koostöö „nurgakivi“,¹⁸ on liidu tasandil rakendatud seoses kriminaalõiguse kohaldamise valitud aspektidega. Käesolevas kohtuasjas omavad raamotsuse 2008/947 tõlgendamisel tähtsust veel kaks õigusakti: raamotsus 2008/675, mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes¹⁹ (edaspidi „raamotsus 2008/675“) ja raamotsus 2008/909 vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil²⁰ (edaspidi „raamotsus 2008/909“).

65. Raamotsuste 2008/909 ja 2008/947 eesmärk on muuta vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldatavaks ühelt poolt kriminaalasjades tehtud selliste kohtuotsuste suhtes, millega mõistetakse vabadusekaotuslikud karistused, ja teiselt poolt selliste kohtuotsuste suhtes, millega määratakse tingimuslikud meetmed või alternatiivsed mõjutusvahendid. Kui esimene õigusakt puudutab seega olukordi, kus süüdimõistetutelt võetakse vabadus, siis teine puudutab olukordi, milles neilt vabadust ei võeta, vaid nende suhtes kohaldatakse muid meetmeid, nagu tingimuslikud meetmed või alternatiivsed mõjutusvahendid.

¹⁷ Vt raamotsuse 2008/947 põhjendus 14 ja artikli 5 lõige 2.

¹⁸ Vt näiteks raamotsuse 2008/947 põhjendus 2 ja 11. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Grundza (C-289/15, EU:C:2017:4, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁹ Nõukogu 24. juuli 2008. aasta raamotsus 2008/675/JSK (ELT 2008, L 220, lk 32).

²⁰ Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/909/JSK (ELT 2008, L 327, lk 27).

66. Seevastu raamotsus 2008/675 on veel üks vahend, mis siiski erineb teistest oma laadi ja funktsiooni poolest, nagu komisjon kohtuistungil märkis. Sellega ei kehtestata kahe teise raamotsusega loodud korrale sarnast tunnustamiskorda. Sellega ei anta isiku suhtes jurisdiktsiooni või süüdimõistvat kohtuotsust üle ühelt liikmesriigilt teisele. Raamotsuse 2008/675 põhisäte, artikli 3 lõige 1, paneb liikmesriikidele kohustuse tagada teistes liikmesriikides tehtud varasematele süüdimõistvatele kohtuotsustele samaväärne toime sellega, mis on varasematel riigisisestel süüdimõistvatel kohtuotsustel. Sel eesmärgil ei tee see õigusakt kohtuotsustel vahet selle järgi, kas on mõistetud vabadusekaotus või mitte, või kas karistused on täitmisele pööratud või pööramata jäetud. Kõik süüdimõistvad kohtuotsused on hõlmatud.

67. Erinevalt viimati nimetatud raamotsusest *kannab* raamotsus 2008/947 teises liikmesriigis mõistetud karistuse täideviimise *pädevuse üle*. Raamotsus 2008/947 võimaldab eelkõige selle artiklis 14 sätestatud tingimustel täidesaatval liikmesriigi asutustel muuta kohtuotsuse täideviimise korda: liikmesriigil tekib õigus muuta või kohandada teises liikmesriigis tehtud lõplikku süüdimõistvat kohtuotsust. See kujutab endast siiski erandit üldisest vaikimisi kehtivast kriminaalõiguse territoriaalsuse põhimõttest. Seda kinnitab võrdlus raamotsuse 2008/675 artikli 3 lõikega 3, mille kohaselt „[ei ole] teistes liikmesriikides tehtud varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmisel [...] sekkuvat, tühistavat ega läbivaatavat toimet varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste ega selliste otsuste suhtes, mis on seotud kohtuotsuste täideviimisega uut menetlust läbi viivas liikmesriigis“.

68. Kohtuotsuses Beshkov möönis Euroopa Kohus, et „see säte [välistab varasema] süüdimõistva kohtuotsuse igasuguse uuesti läbivaatamise, neid otsuseid tuleb arvesse võtta just sellisena nagu neid kuulutati“. ²¹ Raamotsus 2008/675 keelab seega liikmesriigil varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmisel muuta teises liikmesriigis varem tehtud süüdimõistva kohtuotsuse täideviimise viisi. ²²

69. Ma teen sellest õiguslikust kontekstist kaks järeldust.

70. Esiteks, kui järeldada, et raamotsus 2008/947 ei ole kohaldatav lihtsalt täitmisele mittepööratud karistuse suhtes, ei tähenda see siiski, et sellist kohtuotsust ei saa teises liikmesriigis arvesse võtta. See toimuks vaid muu õigusakti alusel kui raamotsus 2008/947. Nagu komisjon ning Ungari ja Poola valitsus sisuliselt märgivad, jääb käesolev stsenaarium raamotsuse 2008/675 kohaldamisalasse. Teisisõnu, juhul kui asjaomane isik paneb teises liikmesriigis (põhikohtuasja kaebaja puhul muus riigis kui Läti) toime uue kuriteo, võivad vastavad ametiasutused raamotsuses 2008/675 kindlaks määratud tingimustel arvesse võtta tema suhtes varem tehtud vaidlusaluse süüdimõistva kohtuotsuse.

71. Teiseks tuleneb sellest õiguslikust kontekstist, et raamotsuse 2008/947 süsteem, eelkõige selle artikkel 14, näeb ette erandi muidu kohaldatavatest reeglitest. Kuid kas nagu iga erandi puhul ei tuleks selle kohaldamisala tõlgendada kitsendavalt? Kas selline pädevuse üleandmine kriminaalasjades ei peaks toimuma üksnes selgelt ja ühemõtteliselt liidu seadusandja poolt ette nähtud juhtudel? Minu hinnangul kujutavad raamotsuste 2008/675 ja 2008/947 vahelised seosed endast veel ühte põhjust tõlgendada seda viimast õigusakti ettevaatlikult ja kitsendavalt.

72. Möönan loomulikult, et raamotsusest 2008/675 tulenevatel tagajärgedel võib olla vähem „intensiivne normatiivne toime“ kui raamotsuse 2008/947 tagajärgedel. Tõepoolest, nagu Euroopa Kohus märkis kohtuotsuses Beshkov, ei või varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste „arvessevõtmisel“ mõjutada ega muuta teises liikmesriigis varem tehtud süüdimõistva kohtuotsuse täideviimise viisi. ²³ Möönan ka, et järeldus, et raamotsus 2008/947 ei ole kohaldatav sellise kohtuotsuse suhtes, millega mõistetakse lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus, tähendab, et selle isiku elukohariigile, kelle

21 Vt 21. septembri 2017. aasta kohtuotsus Beshkov (C-171/16, EU:C:2017:710, punkt 44).

22 Sellegipoolest jääb arutelule avatuks küsimus, kui suures osas põhinesid Euroopa Kohtu järeldused selles otsuses konkreetset faktilisel asjaolul, et kõnealune ajalisel esimene karistus oli täies ulatuses ära kantud enne, kui asjaomane süüdimõistetud isik taotles selle liitmist teise karistusega. Vt 21. septembri 2017. aasta kohtuotsus Beshkov (C-171/16, EU:C:2017:710; võrreldes eelkõige punkte 46 ja 47).

23 Vt eespool, punktid 67 ja 68.

suhtes see kohtuotsus on tehtud, ei saa selle kohtuotsuse täitmise pädevust üle anda. Kuid selline tagajärg tuleneb selgelt praegu liidus kehtivast õiguskorrast, vähemalt osas, mis minu arvates puudutab nende meetmete sõnastust ja konteksti. Viimane aspekt puudutab eesmärki: kas raamotsuse 2008/947 kohaldamisala laiendav tõlgendamine võimaldaks selle eesmärgi saavutamist teatud viisil edendada?

3. Eesmärk

73. Raamotsuse 2008/947 artikli 1 lõike 1 kohaselt püütakse selle raamotsusega (i) „hõlbustada süüdimõistetud isikute sotsiaalset taasintegreerumist“, (ii) „parandada kannatanute ja avalikkuse kaitset“ ning (iii) „hõlbustada sobivate tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite kohaldamist õigusrikkujate puhul, kes ei ela süüdimõistva otsuse teinud riigis“.

74. Põhjenduses 8 on kirjeldatud eesmärki (i) lisades, et raamotsus 2008/947 „suurenda[b] süüdimõistetud isiku ühiskonda taasintegreerumise võimalusi, võimaldades tal säilitada perekondlikke, keelelisi, kultuurilisi ja muid sidemeid“.

75. Mis puudutab eesmärki (ii), siis samas põhjenduses on põhimõtteliselt märgitud, et „korduvkuritegevuse ärahoidmise eesmärgiga parandada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite täitmise järelevalvet, pööra[b see] seega asjakohast tähelepanu kannatanute ja avalikkuse kaitsele“.

76. Komisjoni aruandest raamotsuste rakendamise kohta selgub eesmärgi (iii) osas, et „[raamotsuse 2008/947] nõuetekohane rakendamine [julgestaks] kohtunikke määrama vangistuse asemel alternatiivseid mõjutusvahendeid, mis pööratakse täitmisele välisriigis, kui nad võivad olla kindlad, et isikut jälgitakse nõuetekohaselt teises liikmesriigis“. ²⁴ Pikemas perspektiivis, „[k]una liikmesriigid peavad [raamotsuse 2008/947] artikli 4 lõike 1 alusel kehtestama vähemalt tingimuslikud meetmed ja alternatiivsed mõjutusvahendid, siis kaasneb positiivse kõrvalmõjuna eri liikmesriikides vangistuse alternatiivlahenduste edendamine ja ühtlustamine“. ²⁵

77. Kas eespool määratletud kolme eesmärki arvesse võttes saab nende saavutamist mingil moel edendada raamotsuse 2008/947 kohaldamisala laiendava tõlgendamisega, nagu soovivad komisjon ja Eesti valitsus?

78. *Esimese eesmärgi* puhul, mis puudutab süüdimõistetud isikute taasühiskonnastamist, see ilmselt nii ei ole. Vaidlusaluse kohtuotsuse tunnustamine ei tekitaks aktiivset põhikohtuasja kaebaja üle järelevalve teostamise kohustust, nagu möönab Eesti valitsus, ja nagu on märgitud ka eelotsusetaotluses. ²⁶ Sellest tulenev olukord ei aitaks kuidagi kaasa kaebaja taasühiskonnastamisele. Tema olukord selles osas oleks täpselt sama, mis juhul, kui kõnealust kohtuotsust ei tunnustataks, kuna kohtuasja toimikust ei nähtu, et kõnealune kohtuotsus piiraks tema võimalust Lätist mis tahes viisil lahkuda.

²⁴ Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule raamotsuste 2008/909/JSK (vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed), 2008/947/JSK (vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite suhtes) ja 2009/829/JSK (vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtueelse kinnipidamisega seotud alternatiivsete võimaluste suhtes) rakendamine liikmesriikides (COM(2014)57 final), lk 5.

²⁵ *Ibidem*, lk-d 8 ja 9.

²⁶ Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Eesti ametiasutused ei tee aktiivset järelevalvet karistusseadustiku § 73 lõike 1 – mis puudutab süüdistatava karistusest tingimisi vabastamist, ilma järelevalvemeetmeid kohaldamata – alusel süüdimõistetule pandud kohustuse täitmise üle. Riigi vastus sellele, kui ei täideta kohustust mitte panna toime uut kuritegu, saab olla vaid selle tagamine, et uue kuriteo eest mõistetakse karistus.

79. Raamotsuse 2008/947 laiendav tõlgendus ei näi kaasa aitavat ka *kolmandale eesmärgile*, milleks on „hõlbustada sobivate tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite kohaldamist“, sest käesolevas asjas ei ole selliseid meetmeid määratud. Kui kohtuotsust, millega mõistetakse lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus, pidada „tingimuslikuks meetmeks“, siis ei näe ma, mis julgustaks kohut pigem mõistma täitmisele mittepööratud karistuse kui vangistuse olukorras, kus tal nagunii ei ole mingit kavatsust seada süüdimõistetud isiku käitumisele muid piiranguid konkreetsete tingimuslike meetmete näol.

80. *Teise eesmärgi* puhul, milleks on „parandada kannatanute ja avalikkuse kaitset“, on olukord nähtavasti ebaselgem. Võib küll väita, et vaidlusaluse kohtuotsuse tunnustamine võimaldaks Eesti ametiasutustel pöörata vaidlusaluse kohtuotsusega mõistetud karistus täitmisele juhul, kui kaebaja paneb toime uue kuriteo, ning seejärel liita kohe varasem karistus uue kuriteo eest ette nähtud karistusele. Seda võib ilmselt pidada kannatanute ja avalikkuse kaitsemeetmeks, kuna kaebajalt võetakse vabadus, ning tõenäoliselt pikemaks ajaks kui siis, kui liitkaristuse mõistmine poleks võimalik.

81. Kahtlemata on lahknevaid seisukohti selles osas, milline on kriminaalkorras karistamise roll ühiskonnas ja kuidas ühiskond tervikuna võib end kuritegevuse eest paremini kaitsta. Idee lihtsalt kohaldada karmimaid karistusi, võtmata arvesse puudutatud isikute taasühiskonnastamise huvi, rõhutab aga selgelt kättemaksu aspekti, mis toob süüdimõistetule kaasa vahetuid tagajärgi ja ühiskonna viivitamatu (kuigi mõnevõrra lühiajalise) kaitse taasühiskonnastamise arvelt, mis soodustab pikaajalisi tagajärgi nii süüdimõistetule kui ka teistele ühiskonna liikmetele.²⁷

82. Komisjon näib tõlgendavat raamotsuse 2008/947 artikli 14 lõiget 1 selle loogika kohaselt, mis eelistab karistuse täitmist, täpsustades, et oleks ebamõistlik, kui uue kuriteo toimepanemisel ei pöörataks varasemat karistust täitmisele.

83. Mõõnan, et artiklis 14 ette nähtud kord, mis annab täidesaatvale riigile pädevuse üle, näib vastavat käsitletavale olukorrale. Teisisõnu, kui peaks jõutama järeldusele, et kohustust mitte panna toime uut kuritegu võib käsitada tingimusliku meetmena, annab artiklis 14 ette nähtud kord täidesaatva riigi ametiasutustele vajaliku vahendi selle kohustuse rikkumisele reageerimiseks.

84. See argument on siiski veider näide tagurpidisest arutluskäigust, mis viib raamotsuse 2008/947 üldise eesmärgi ja loogika tasakaalust välja.

85. Esiteks võib märkida, et niisugune arutluskäik lähtub võimalikust negatiivsest tagajärjest, mis käesoleval juhul ei ole veel saanud: *kui* süüdimõistetud paneb toime uue kuriteo. Mitte miski kohtutoimikus ei viita sellele, et kaebaja oleks uue kuriteo toime pannud. Lisaks sellele põhineb kogu argumentatsioon üldiselt oletusel, et kui isik on süüdi mõistetud, siis on tõenäoline, et temast saab retsidivist. Jätan kõrvale selle moraalise julgustuse ja toetuse, mida niisugune argumentatsioon annab isikutele, kellele on mõistetud täitmisele mittepööratud või tingimisi karistus, ja margin selle asemel, et samamoodi ei väljendata suurt usaldust kõnealuste liidu õigusaktide toimesse aidata tõhusalt kaasa sotsiaalse rehabilitatsiooni ja taasühiskonnastamise eesmärgi saavutamisele.

86. Teiseks, liidu õigusakti kohaldamisala tuleb tavaliselt kindlaks määrata asjakohase, seda kohaldamisala määratleva sättega, mitte aga asjaoluga, et osa selle õigusaktiga loodud korrast võib kasutada ka mõnel muul juhul.

27 Vt karistusõiguse kohta üldisemalt kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas Beshkov (C-171/16, EU:C:2017:386, punkt 46 jj).

87. Kolmandaks võib uue kuriteo toimepanemine avaldada katseajal olevatele isikutele mõju isegi siis, kui ei ole rikutud mõnda konkreetset tingimuslikku meedet, nagu näiteks alkoholi tarbimise keeld. Katseajal olevatel isikutel, kelle suhtes on kohaldatud konkreetset tingimuslikku meedet, on tõenäoliselt kohustus mitte panna toime uut kuritegu nii kõnealus liikmesriigis kui ka välismaal. Kui nad selle siiski toime panevad, võidakse neile mõistetud karistus pöörata täitmisele, sõltuvalt vastavast õigussüsteemist ja juhtumi konkreetsetest asjaoludest.

88. Neljandaks võib komisjoni poolt raamotsusele 2008/947 antud lai tõlgendus ehk aidata saavutada kriminaalkorras karistamise „kättemaksu“ eesmärki. Kuid selles eiratakse teisi aspekte, mida kaalutakse konkreetset üksteise suhtes seoses raamotsuse 2008/947 kolme eesmärgiga, mis on sätestatud artikli 1 lõikes 1 ja välja toodud käesoleva ettepaneku punktis 73. Raamotsuse eesmärk on edendada tingimuslike meetmete või alternatiivsete mõjutusvahendite kohaldamist, kuna need aitavad vältida vabadusekaotuslike karistuste mõistmist, parandades sellega süüdimõistetud isikute taasühiskonnastamise võimalusi.

89. Seega on raamotsusega 2008/947 taotletavad kolm eesmärki, mis on väljendatud artikli 1 lõikes 1, omavahel seotud. Raamotsusega 2008/947 soovitakse saavutada nende vaheline tasakaal. Ma ei näe ühtegi veenvat põhjust, miks tuleks *ühele* neist eesmärkidest või pigem vaid selle ühele aspektile pöörata rohkem tähelepanu, et anda laiendav tõlgendus liidu õigusaktile, mis on suunatud nende *kõigi* eesmärkide saavutamisele.

90. Kokkuvõttes ei näe ma eriti põhjust soovitada raamotsuse 2008/947 kohaldamisala liialt laia tõlgendamist, mis on vastuolus selle õigusakti selge sõnastuse, loogika ja ülesehitusega, püüdes edendada vaid selle akti ühe eesmärgi konkreetset aspekti tema muude eesmärkide arvelt (või isegi nende kahjuks).

91. Lõpetuseks märgin, et olen korduvalt proovinud soovitada, et isegi liidu õiguses, kus analüüsitav sõnastus on selge, on vähem vaja tegeleda vaadeldava õigusakti eesmärkide hindamisega.²⁸ Võin vaid lisada, et see on seda enam tõsi kohtuasjade puhul, mis jäävad kriminaalõiguse valdkonda selle laias tähenduses, kus käsitletava õigusakti laial või kitsal tõlgendusel on puudutatud isikute olukorrale karistusõiguslikud tagajärjed.

92. Selles kontekstis ei saa eitada, et raamotsuse 2008/947 kohaldamisala lai tõlgendus tõenäoliselt halvendab käesolevas kohtuasjas süüdimõistetute (kes ei ole uut kuritegu toime pannud) olukorda. Võtan siinkohal teadmiseks eelotsusetaotluse esitanud kohtu abistavad selgitused, mis on seotud karistuste proportsionaalsuse küsimusega, mida liidu õiguses on väljendatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 49 lõikes 3. Eelotsusetaotluses esitatud selgituste kohaselt võimaldaks vaidlusaluse kohtuotsuse tunnustamine liita varem mõistetud karistus uuega. Tunnustamata jätmise korral liitmine võimalik ei ole. Ma saan aru nii, et asjaomane süüdimõistetud isik peaks siis kandma kaks karistust järjest: ühe Eestis hüpoteetiliselt toime pandud uue kuriteo eest ja teise, mis mõisteti talle varem Lätis.

93. Selle argumendi, nagu ka komisjoni esitatud argumendi²⁹ probleemiks on käesoleva kohtuasja kontekstis nende hüpoteetilisus. Kordan, kaebaja ei ole uut kuritegu toime pannud. Kiiduväärt soov hoida ära selline karistamine, mida see riik peab ülemääraseks, ei saa minu arvates muuta ega laiendada raamotsuse 2008/947 kohaldamisala, mille eesmärgid ei puuduta süüdimõistvate kohtuotsuse tegemist korduvate kuritegude korral.

28 Vt selle kohta näiteks minu ettepanek kohtuasjas komisjon vs. Saksamaa (C-220/15, EU:C:2016:534, punkt 35).

29 Vt eespool, käesoleva ettepanek punktid 82–90.

94. Seega ei saa väita, et sellise isiku olukorda, kes ei ole uut kuritegu toime pannud, tuleks muuta, tuginedes asjaolule, et uue kuriteo toime pannud isik oleks ehk paremas olukorras, kui tema olukorra suhtes kohaldataks raamotsuse 2008/947 artiklit 14. Võib öelda, et isik, kes ei ole uut kuritegu toime pannud, asetatakse halvemasse olukorda üksnes sellega, kui Eesti tunnustab kohtuotsust, millega on mõistetud karistus jäetud täitmisele pööramata, tuues ta sellega sellise normistiku kohaldamisalasse, mis muidu ei oleks tema suhtes kohaldatav. Seega võidakse talle panna selles riigis kehtivaid kohustusi ja ta kantaks selle riigi karistusregistrisse, mis vastasel juhul nii ei oleks. Oletan, et just seetõttu on kaebaja käesolevas kohtuasjas vaidlustanud kolmes Eesti kohtuastmes selle, et raamotsuse 2008/947 korra kohaldamisalasse hõlmatakse kohtuotsus, millega talle mõisteti lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus.

95. Olles seda täpsustanud, võib üksnes meelde tuletada, et kriminaalõiguse meetmete tõlgendamisel tuleks juhendada seaduslikkuse põhimõttest, mis on liidu õiguses tagatud harta artikli 49 lõikega 1. Selle all ei pea ma silmas kriminaalkaristuste seaduses sätestatuse kitsast kontseptsiooni (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), vaid süüdimõistmisest tulenevate tagajärgede kindluse ja etteaimatavuse laiemat küsimust.³⁰ Teisisõnu näib, et kui vaidlustatud kohtuotsus tunnistatakse kuuluvaks raamotsuse 2008/947 kohaldamisalasse, laieneb kriminaalõiguse kohaldamisala süüdimõistetu kahjuks. See on iseenesest veel üks argument raamotsuse 2008/947 laiendava tõlgenduse vastu.

96. Ma järeldan, et ülaltoodud kontekstipõhine ja eesmärgipärane analüüs ei mõjuta järeldust, milleni ma olin juba raamotsuse 2008/947 sõnastuse, loogika ja ülesehituse uurimise tulemusel jõudnud. See õigusakt ei ole kohaldatav kohtuotsuse suhtes, millega mõistetakse lihtsalt täitmisele mittepööratud karistus, kuid ei määrata ühtegi tingimuslikku meedet raamotsuse 2008/947 tähenduses, nii et süüdimõistetu ainus kohustus on hoiduda katseajal uue kuriteo toimepanemisest.

V. Ettepanek

97. Teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Riigikohtu (Eesti) küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/947/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kohtuotsuste ja vangistuse tingimisi kohaldamata jätmist käsitlevate otsuste suhtes, et teostada tingimuslike meetmete ja alternatiivsete mõjutusvahendite järelevalvet, ei ole kohaldatav kohtuotsuse suhtes, millega mõistetakse täitmisele mittepööratud karistus, kuid ei määrata ühtegi tingimuslikku meedet raamotsuse tähenduses, nii et süüdimõistetu ainus kohustus on hoiduda katseajal uue kuriteo toimepanemisest.

30 Vt selle kohta minu ettepanek kohtuasjas X (laulja suhtes tehtud Euroopa vahistamismäärus) (C-717/18, EU:C:2019:1011; punktid 92–94 ja seal viidatud kohtupraktika).